47006/B

W. M. Fletcher

Not in R.C.P. Lib.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30509622

GODEFR. WILH. SCHILLING,

MEDICINÆ DOCTORIS,

DIATRIBE

DE

Morbo in Europa pene ignoto,
quem Americani vocant
JAWS,

ADJECTA EST

Hecas Caſuum rariorum in Praxi
Medica obſervatorum,

NEC NON

Obſervatio Phyſica de Torpedine piſce.

TRAJECTI ad RHENUM,
Apud J. C. TEN BOSCH,
MDCCLXX.

305486

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

VIRO CLARISSIMO

JOANNI DAVIDI HAHN

PHILOSOPHIÆ ET MEDICINÆ
IN ACADEMIA TRAJECTINA

PROFESSORI ORDINARIO

PROMOTORI SUO EXOPTATISSIMO
SALUTEM ET OFFICIA

G. W. SCHILLING.

Quanquam humanitas Tua & indefeſſum aliis inſerviendi ſtudium, quibus eruditionem Tuam mirifice ornas, dudum mihi, inter Americanos adhuc viventi, innotuerint, atque etiam incitamento in primis fuerint, ut Academiam Trajectinam præ aliis elegerim: tamen exſpectationem meam Tua ſuperavit benignitas. Nam non modo facilem & liberum ad Te aditum mihi præbuiſti, ſed multas omnino horas auro Tibi cariores in opellis meis

legendis, expendendis poliendiſque impendiſti. Denique conſilio & opera me adjuvare nunquam gravatus es. Quibus beneficiis hoc nuperrime acceſſit, quod Promotoris munere ita es defunctus, ut Patris affectum erga me declaraveris. Propterea nolui Muſas Trajectinas prius relinquere, quam Tibi, Vir Clariſſime, publice gratias egerim. Verba mihi deſunt, quibus animi ſenſum declarem; ſed memoria Tuorum in me meritorum erit ſempiterna, nec temporis longinquitate, nec diſtantia locorum infirmabitur. Annuat Deus O. M. ardentiſſimis Votis, quæ pro ſalute & felicitate Tua in dies ſuſcipio; atque in florentiſſimæ Academiæ, quam maxime ornas, commoda diutiſſime ſuperſtitem Te eſſe jubeat! Vale, Vir Clariſſime, Tuaque amicitia, qua nihil mihi dulcius eſt, me etiam abſentem complectere.

Scribebam *Trajecti ad Rhenum* die quinto decimo Decembris 1769.

DIA-

DIATRIBE MEDICA

De Morbo in Europa pene ignoto, quem Indi Occidentales JAWS *vocant.*

§. 1.

Quanquam non ſim eo ingenii acumine, ut ad ſecretiora Naturæ aditum mihi patere putem, ſpero tamen & confido, haud ingratam fore Naturæ Curioſis brevem, quam edere conſtitui, Hiſtoriam Morbi in Europa pene ignoti, cujus obſervandi curandique frequentiſſima in Coloniis Americanis occaſio mihi fuit. Huic Morbo inter Americanos nomen *Jaws* eſt, quod quidem vocabulum in Medicorum libris fruſtra quæſiveris: mihi autem originem videtur e Scotica Lingua traxiſſe, & primo commune fuiſſe pluribus morbis exanthematicis, id eſt morbis, qui cutem corporis infeſtant; deinde vero huic peculiari cutis vitio tributum.

§. 2.

Hoc malum pari ſævitia, nullo ætatis, ſexus

aut temperamenti diſcrimine habito, in Æthiopes graſſatur; ut tamen infantilis ætas ei maxime ſit obnoxia. Senes eo rarius, ſed atrocius affliguntur, cujus quippe tanta in ſenili corpore eſt pertinacia, ut omnem fere medelam irritam reddat. Itaque pleriſque in provectiore ætate eo afflicti intereunt, aut laboribus haud amplius idonei reliquam vitam miſere & cum Dominorum detrimento trahunt. Minime ergo mirum eſt hoc morbo nondum defunctis Mancipiis exiguum eſſe pretium. Nam dubius ſemper eſt ejus eventus ſicuti variolarum, cum quibus etiam diverſos ſævitiæ gradus communes habet. Quoniam autem Æthiopum corporibus præ cæteris imminet, hinc in Mancipiorum emptionibus inquiri ſolet, hunc Morbum paſſa ſint, nec ne? At vero ſigna, quæ declarant, morbum periodos ſuas abſolviſſe, (alioquin enim ejus reditus, vel ut loquuntur, Recidiva metuenda eſt) admodum fallacia & ambigua eſſe, paulo poſt oſtendam.

§. 3.

Invadit autem hæc pene dixerim peſtis hominem cum horripilatione lentaque febri; quæ ſymptomata pleriſque vix obſervatu digna videntur. Suſpicionem in corporibus huic malo obnoxiis de ejus præſentia augent, ſuccedens laſſitudo, appetitus proſtratus, lumborum & Capitis dolores, noctu exacerbati, & ſomnum arcentes. Caput etiam pauxillum inflari obſervatur; quo quidem indicio cognoſcimus eruptionem mali in propinquo eſſe. Enarrata tamen ſympto-

ma a

mata in illis tantum ordine, quem indicavi, ſeſe manifeſtant, in quibus malum regularem typum & conſueta ſua ſtadia decurſurum eſt. Contra alii, qui hoc virus in ſe gerunt, ulceribus vexantur difficillime ſanandis, & a Medicamentorum uſu exaſperari ſolitis; quæ ſi tandem remediis cedunt & ſe ſanari patiuntur, id futuræ eruptionis ſatis certum indicium eſſe expertus ſum.

§. 4.

Ipſa eruptio puſtularum *Jaws* lento admodum gradu procedit, ut quandoque aliquot hebdomades ante prætereant, quam conſpicuæ & notabiles puſtulæ aliquo numero formatæ ſint. Quod ſi ordine ſuo morbus decurrat, cum ſymptomatibus præcedenti paragrapho memoratis, puſtulæ plerumque in facie, fronte, collo, cervice, præſertim in laringe, maxime circa ſic dictum *pomum Adami* emergunt. Fundum habent planum, figuram cuneiformem, apicem album, interdum lividum, doloris fere expertes ſunt; lente ut dixi erumpunt; ſeptimanam integram; quandoque plures perficiendo operi Natura impendere ſolet, quo perfecto febricula decreſcit, omniaque alia enarrata ſecundum dictum ordinem deſæviunt. Jam rite procedit digeſtio, & excretiones, ſymptomata, ægrum deſerunt; redit appetitus; ægrum intus convaluiſſe crederes. Interim Morbus atrocitatem ſuam in corpore exercet.

§. 5.

Puſtulæ in cutis area, quam occuparunt ſenſim increſcere, & puris materiem præbere, ſolent; pus tamen prorſus abſimile ei, quod in corpore Euchymo generari ſolet, depræhenditur; tenacius enim eſt, & rodendis partibus, quas obſidet, aptum. Vidi ſane hæc Ulcera ipſa oſſa exediſſe; & niſi Medicus voraci acrimoniæ obviam eat, aures, naſum, labia, oculos, terribiliter corrumpunt, deformant, nec facile cedunt Medicamentis ex Europa aſſerri ſolitis, quin iis exacerbata ægrum crudeliſſime interdum affligunt.

§. 6.

Interea temporis, quo facies ad dictum modum ulceribus laborat, in aliis quoque partibus corporis, præſertim in extremitatibus, malignæ exſurgunt puſtulæ. Omnem tamen eruptionem, in quacunque corporis parte futura eſt, præcedit febricula veſpertino tempore corpus invadere ſolita, ex cujus viribus eruptionis modus æſtimatur; lentior enim tardiorem cauſatur eruptionem, tantoque magis ægri vexantur inſomniis, nocturnisque doloribus oſteocopis, interdiu melius habent. Segnis aut ad laſſitudinem proclivis inertia eruptionem retardat. Qui laxo & ſpongioſo ſunt corporis habitu, in deplorabilis Cachexiæ indeque oriundæ Leucophlegmatiæ & Hydropis periculo verſantur; graciles contra non raro tabeſcunt: Utrique tantis doloribus excrucian-

ciantur, ut pertinaciſſimo Stoïco commiſeratio-nem excitarent. Exoſtoſes in articulationibus ſubnatæ dura oſſa interdum adeo tendunt, ut ulceribus ſanari neſciis anſam præbeant, a quibus oſſeæ partes carioſæ redditæ magno cum fœtore excavantur. Sunt qui Paralyſi inſanabili corripiuntur, in brachio, manu, crure aut pede alterutro, quæ perdomita licet violentia, quam *Jaws* in corpore exercet, nullo relicto incommodo, ſi immobilitatem partis excipias affectæ, ægrum cætera ſanum per reliquam vitam tenet.

§. 7.

Operæ pretium fuerit Morbi typum diſtinctius enarrare, quo magis ejus indoles declaretur. Notandum igitur, naturam ſi ſuetum ordinem obſervat, perficiendæ eruptioni trium menſium ſpatium impendere; atque opus ſuum facilius exequi in ægris, qui labore & motu corpus exercent, aut ad ſubeunda Corporis exercitia vi coguntur; inter quæ quippe vis ulcerum in capite & collo decreſcere ſolet. Mirum autem eſt, quantum juſta & ex præceptis medicis finienda victus ratio ad ſubigendum Morbum faciat; Quam qui ſequuntur, anni ſpatio morbum conſeneſcere atque emori experiuntur; in aliis vero qui a juſto diætæ regimine recedunt, identidem expertus ſum unam alteramque puſtulam præſertim in locis articulationum ſubnatam per complures annos absque ullo incommodo reſiduam manſiſſe, quam Americæ Coloni & Æthiopes *Matrem Jaws* appellitant, cui venenata vis ineſt; ea enim ob-

ſeſſi alios facile præſertim per coïtum inficiunt. Ab his ſibi caveant, ulceribus aut vulneribus utcunque benignis aliqua corporis parte laceri! (Milites v. g. novo delectu e patria huc locorum miſſi.) Facile enim in mali conſortium infectione dictæ Matris pertrahuntur.

§. 8.

Mireris autem modum propagationis mali. Muſcas parvas admodum Surinamenſis alit Regio, quibus nomen *Jaws Muſcarum* (mali quod propagant cauſa) inditum, quas inſtinctus naturalis ad ſugenda loca corporis animalis aperta, ulcera puta aut vulnera impellit. Ergo nuda ſibique pabulum præbentia Æthiopum corpora invadunt, & ex puſtulis, quæ nomen *Matris Jaws* gerunt, hauſtum venenum in ulcera & vulnera ſanorum corporum transferunt.

§. 9.

Eſt & alia Morbi hactenus deſcripti ſpecies; vulgo *Crabbe-Jaws* dicta, quam facile pro alio & indole diverſo Morbo habeat, quem frequens artis uſus veriora non edocuit. Mihi vero experientia penitus perſuaſit, aliam tantummodo formam Morbi ab externis cauſis inductam nominis augmento occaſionem præbuiſſe, reapſe eum Mali, quod deſcripſimus, ſpeciem eſſe. Nativitatem ejus inde repeto, quod plerique omnes calidarum Regionum Incolæ nudis pedibus inambulare ſoleant. Neque enim ab hoc malo immunes ſunt, qui alteram Morbi *Jaws* dicti ſpeciem paſſi

paſſi & ab eo reſtituti fuerunt. Æqualiter omnes, quamvis diſpari gradu, infeſtat, ut fere pro miraculo habeatur, ſi quem Æthiopem iſtis in Regionibus vitam degentem intactum relinquat. Æſtu nimirum ſolis torrida & exuſta terra nudis pedibus eam calcantibus caloris ſenſum ſatis moleſtum inducit; accedit attritus continuus, quo fit ut diſſipatis fluïdis & oleoſis exarida Cutis miram duritiem contrahat, atque in dies craſſior cruſta duriſſimo corio ſimilis in paniculo adipoſo plantarum pedum ſubnaſcatur, intra quam terra, arena aut ramenta Concharum per plateas ſpargi ſolitarum recepta, magnas ſæpe rimas in paniculo adipoſo efficiunt, & plantis pedum altius infixa ac corporis pondere intra partes carnoſas preſſa ulcera calloſa parva & profunda cauſantur, quæ initio quidem ob calloſitatem haud ſunt dolorifica, verum ubi ad partes muſculoſas penetrarunt, doloris profundioris ſenſu in faciendo greſſu pedem affligunt. Æthiopes hunc ſenſum diſſimulare præ metu crudelis curæ ſolent. Interim principia morbi eo modo neglecta in deterius vergere, adeo ut poſtremum fœda calloſa ulcera non modo greſſum prorſus impediant, quod maxime moleſtum ſano cæteroquin corpori accedere ſolet, ſed & doloris & cruciatus excitent, præſertim ſi tendinoſæ partes ab iis roduntur. Medicamentis externis ad detergenda & conſolidanda hæc ulcera cum fructu, ut videbatur, adhibitis, ſæpius vidi alteram ſpeciem Morbi *Jaws*, quam in antecedentibus deſcripſi, erupiſſe, atque utramque ſpeciem juſto regimine adhibito nulla labe ſuperſtite perſanatam fuiſſe. Unde ſuſpicio juſta mihi nata fuit, utramque

mali eodem nomine inſigniti ſpeciem communem quendam fontem habere, & materiam peccantem in utroque ejusdem eſſe indolis, in utriusque propterea cura eandem medendi rationem cum ſucceſſu adhiberi.

§. 10.

Redeo ad Morbi genus, quod ſimplici nomine *Jaws* venire ſolet. Hujus quoque duæ numerantur ſpecies: altera magis exterior puſtulis in altum & profundum excreſcentibus plenior, in corpore ſe manifeſtat; altera ſtatim ulcera plura eademque latiora facit, nec tam multis locis erumpit, & curatu eſt facilior, quippe natura plerumque omnem curationis modum abſolvit; nec periculum nec ſymptomata adeo gravia hic metuenda, atque in prima ſpecie quæ vulgo pro graviori Morbo habetur.

§. 11.

Quod dixeram hunc Morbum in contagioſorum numero eſſe, de eo nemo dubitabit, qui experientiam conſuluerit. Maxime autem hæc lues propagatur Veneris cum Æthiopibus exercitio, cui quippe certo certius obnoxii naſcuntur liberi inde ſuſcepti; alter licet eorum, qui corpora junxere, Europæ ortum ſuum debeat. Quid quod Europæarum liberi a nutricibus æthiopibus alti eo plerumque corripiantur? Inter indigenas Americæ, ſola fere Mancipia, & qui cum Africanis corporis commercium habuerunt, hunc Morbum ſolent contrahere; qui ne latius diffundatur,

datur, eo correpti lege publica plateas frequentare prohibentur; & quod plus eſt, ante paucos annos Magiſtratus vetuit, infectos in ædes Medicorum vel Chirurgorum, aut in Noſocomium publicum admitti; quæ cautio Medicis tædium ademit, bono publico nihil addidit; jam enim quisque cogitur ægros domi ſuæ retinere, qui ſi in ſeparato Noſocomio curæ Medici aut Chirurgi committerentur, mali propagandi occaſio, quæ nunc late patet, præcideretur. Enim vero meum non eſt de prudentia eorum, qui Reſpublicas adminiſtrant, diſſerere.

§. 12.

Venio ad cauſas & originem Mali, cujus indaginem perdifficilem eſſe ſentio; pro viribus tamen, quid propriæ, quid aliorum obſervationes me edocuerint, hic enarrare & argumentis adſtruere aggredior.

§. 13.

Qui Maria percurrunt, abunde experti ſunt Æthiopes, in omnibus fere Regionibus, panis loco eſſe fructum arboris *Muſæ* ſub cineribus coctum. Iidem Surinami cyclaminibus veſcuntur, quibus Tayer, Napi, Giamis &c. nomen eſt, & hæc quidem Æthiopes avidius expetunt quam panem noſtrum aliaque farinacea. Hujus autem victus ea eſt indoles, ut chylo craſſo & tenaci materiam præbeat. Equidem in bonum nutrimentum cedere in his poteſt, qui vitam aſperam aut ruſticam exercent, ſtomachique plenitudine gau-

 dent,

dent; in aliis vero omnis generis cutaneis morbis cauſam præbet, quorum idcirco calidas Regiones præ cæteris feraces eſſe, fœda me docuerunt ſpectacula. Vidi tria indole diverſa mala cutim ſimul obſediſſe; Lepram, *Jaws* noſtrum & Variolas. Quamvis autem nullus dubitem, diſcrimen eſſe in miaſmate ſeu materia peccante, a qua dicti Morbi trahunt originem, illud tamen derivandum exiſtimem a vario gradu lentoris & visciditatis, indeque oriundæ obſtructionis, nec non acrimoniæ & corroſivitatis, quam humores ſtagnatione, aut perverſo motu contrahunt. Omnibus me quidem judice depravatus chylus cauſam præbet, cujus qualitates ex indole ingeſtorum omnium conſenſu dijudicandæ ſunt. Accedunt calor, motus & exercitationes corporis, quæ chylum craſſum & nutriendo corpori animali ineptum, in materiam morboſam mutant. Hæc ſanis ſuccis permiſta ocius tardius per naturæ molimina ſeu criſim in ſuperficiem corporis propulſa ibique depoſita fædos morbos cutaneos generat. Sæpius mihi obſervare utique contigit, Æthiopes ex Africa recens allatos qui morbum *Jaws* antea nunquam paſſi erant, ipſo in itinere eo jam correptos, atque ne minoris æſtimarentur, morbo per curam palliativam repreſſo ſpecie tenus ſanatos, brevi poſt in Regione Surinamenſi vim ejus atrocius expertos eſſe, qui quippe cum ab eo liberati eſſe viderentur, ſolito pretio venditi ſunt, ſed vix uno aut altero menſe inibi locorum tranſacto, non ſine dolore Emptorum in eum inciderunt. Quæ obſervatio mihi prorſus perſuaſit ab alimentis in illis Regionibus originem cum morbi noſtri, tum ali-

orum

orum malorum cutaneorum repetendam eſſe. Utique in ſeptentrionalis Americæ illa Regione, cui *Novæ Angliæ* nomen eſt, degens, raro admodum obſervavi Mancipiorum prolem hoc morbo affectam fuiſſe; indigenas autem eo nunquam laborare expertus ſum. In cauſa eſſe intellexi victus rationem quam in boreali parte communem cum Europæis habent; dum in altera Americæ parte quæ ad meridiem vergit, eodem victu utuntur, cui inde a prima ætate in Africa inſueverunt. Hic autem morbo qui Africæ Endemicus eſt, & cujus ſemina e patria ſua afferunt pabula præbet, efficitque ut tanta vi, tamque ſævis ſymptomatibus ſe manifeſtet.

§. 14.

Operam ſedulo dedi, multaque inſtitui tentamina, ut indolem materiæ peccantis Morboque cauſam præbentis detegerem; ſed conatus meos in hunc diem ſucceſſus deſtituit. Illud certum habeo eam nec plane ſcorbuticæ, nec venereæ indolis eſſe; hos enim morbos, ſaltem principio, adhibita juſta medela, ſanari poſſe conſtat; at fruſtra & cum pernicie ægri curam Morbi *Jaws* tentaveris, priusquam periodos eruptionis & maturitatis abſolverit, & hos medicamentis accelerare velle, imperitorum eſt; ſiquidem ſolus fere labor & exercitatio frequens corporis hic prodeſt. Frigus vero & pluvioſum cælum morbi vires tantopere augent, ut ea tempeſtate quotannis centeni in Colonia Surinamenſi ex eo intereant.

§. 15.

Æthiopes quibus contigit ætate præſertim juvenili e patrio ſolo in Europam transferri, raro admodum hoc morbo correptos fuiſſe audivi. Eosdem tamen in patriam reduces brevi annorum ſpatio invadere ſolet. Navitæ noſtrates, qui cum ſcortis æthiopibus corpora ſua miſcuere, ſæpe hunc morbum incontinentiæ ſuæ mercedem in Europam reverſi patiuntur. Ex quibus ſuſpicio naſci poſſet materialem cauſam cum venereo miasmate commisceri, & de hujus natura forte participare: pleraque ſane ſymptomata ſimilia apparent. Ex his ſunt dolores oſteocopi, nocturno tempore exacerbari ſoliti, nec non tophi in partibus oſſeis, qui licet lento gradu generentur & increscant, illis tamen, qui in venerea lue oſſa diſtendunt, haud abſimiles videntur, curamque cum mercurialibus inſtituendam admittunt. Quæ cum ita ſint, facile aliquis credere poſſet, hunc morbum de proſapia Veneris eſſe, & forte merum ſiphilis ſymptoma.

§. 16.

Verumtamen quicunque paulo diligentius animum adverterit ad decurſum morbi, depræhendet eundem fere typum eſſe, quem natura in procuranda variolarum, quas *benignas* vocamus excretione ſervare conſuevit. Omne discrimen eſt in tempore, quod huic operi impendi ſolet, ut terminum maturitatis attingat. Eodem prorſus ordine in utroque procedit, ni errores diæte-

diætetici eam turbent; ſolis etiam naturæ viribus utrumque malum ſuperatur, & ſanatur; quod quidem nec in ſcorbuto, nec in venereis malis obſervamus. Affinitatem porro variolarum & morbi noſtri evidentius adhuc probant exempla infantum lacte materno nutritorum, a quibus dummodo aëris injuriæ arceantur, morbus ultro nulla ſuperſtite labe recedit; quare Æthiopes ſeſe felices exiſtimant, quorum liberi prima ætate hoc morbo defunguntur, etſi enim in ακμη ejus monſtris ſæpius ſimiles ſint, nullo tamen adhibito medicamine perinde ac in variolis, ſolius naturæ beneficio priſtinam ſanitatem & integritatem corporis recuperant. Et ne matres quidem, ſi hunc morbum antea perpaſſæ ſunt, habent, quod timeant ab infantibus ſuis, a quibus tamen contagio non ad alios tantum infantes, ſed ad adultos etiam & ad ſana quævis corpora facile ſerpit. Accidit fateor nonnunquam, ut materies peccans tantam acredinem contrahat, ut aures, naſum, labia, parteſque genitales depaſcatur, quod tamen venerei miasmatis præſentiam minime declarat, ſed parentum incuriæ potius, quam indoli mali imputandum eſt; quis enim neſcit, benigna quoque ulcera ſub pravo regimine, maligna, ut ita loquar, evadere atque in cacoëthen vergere?

§. 17.

Vulgarem igitur opinionem ſcilicet morbum *Jaws* partim de materie ſcorbutica, partim de venereo viru originem & qualitates ſuas trahere, doctus ab experientia deſerui. Et pos-

poſſem eam compluribus argumentis refellere. Sed quæ de typo regulari, quem ſervat, attuli, adeo manifeſte evincunt, nihil ei cum ſcorbuto aut venereo malo commune eſſe, ut rerum gnaris non opus ſit alio indicio.

§. 18.

Tranſeo ad prognoſin, in qua anxius hærebit qui hunc morbum non vidit ſæpius & tractavit. Regularis enim prognoſtica, quæ in aliis morbis plerumque valet, graviora ſcilicet ſymptomata ſtatim ab initio ingruentia malum portendere, in hoc non modo locum non habet, ſed e contrario bonum potius omen eſt, ubi forte magna violentia hominem invadit, tum enim proſpera eruptio expectanda erit, quæ ſi in capite aut collo rite fit, plerumque ſymptomata mitigantur, ægerque melius ſe habet, adeo ut Medicus, qui recte ægro conſulere cupit, nihil ei aliud, quam juſtam victus rationem commendare debeat. Contra ea ſi levia morbi principia ſunt, ut una tantum alterave puſtula paſſim erumpat, malum eſſe omen obſervavi, nec me unquam eventus fefellit, inde præſagientem Morbum longiorem fore & durioribus ærumnis corpus afflicturum. Utique poſt levia initia, interdum tanta atrocitate ſæviit, ut omnem curam reſpuerit. Propterea Medicum oportet morbi vim minime contemnere, ſi forte initio modica apparet; multoque minus bonum inde formare præſagium, ſed ejus potius metuere contumaciam, eique opti-

optimam victus & medelæ rationem objicere; ne tædium & contemptum pro ſtudio & labore, quem ei ſanando impendit, referat.

§. 19.

Quod dixi nullis Medicamentis locum eſſe, quoties Morbus ſuum tenet typum, id omnino experientiæ congruum eſt, quæ ſæpius docuit, omnia fere remedia cum externa tum interna, quocunque morbi ſtatu adhibeantur, nocere potius, quam prodeſſe. Interdum tamen decreſcente & ad finem ſuum vergente morbo quædam profuiſſe viſa ſunt ad mitigandam materiæ peccantis acredinem. Interim mali diuturnitas tentaminibus faciendis frequentem occaſionem præbet. Neque defuerunt induſtrii Viri, qui illa occaſione hoc maxime conſilio uſi ſunt, ut periodos fœdiſſimi morbi breviores redderent. Quorum conatus quamvis ſucceſſu caruerunt, laudanda tamen eſt voluntas. Inter eos eminent Judæus Medicus, & Juris-Conſultus quidam non incelebres, qui cum in Academia Lugdunenſi eodem tempore literis operam dediſſent, Surinamum profecti ante aliquot annos experimentis hunc in finem inſtitutis laudabiliter inclaruerunt. Scilicet, Medicus ex prælectionibus celeberrimi *Gaubii* didicerat, Æthiopem mineralem & decocta ſudorem moventia imprimis Radices Bardanæ in Morbis cutaneis plurimum prodeſſe, præſertim ſi balnea calida ex eodem decocto diutius parata ad cutim relaxandam in ſubſidium adhibeantur. Hanc igitur viam ſibi elegit in curando hoc morbo, atque conſilii atque laboris ſocium

cium ſibi junxit Juris-conſultum. Suam autem methodum hi Viri ſollicite celebrabant; quæ quidem in principio magnopere placuit; ſiquidem plerique ægri curæ eorum commiſſi ſeptimanarum aliquot ſpatio convaluiſſe videbantur, ſeque optime habebant. Verumtamen brevia fuerunt gaudia, & contrarium docuit temporis ſucceſſus. Inter ipſos enim conatus plenæ ſanationis obtinendæ exanthemata majori impetu extrorſum pulſa ſpem conceptam eluſerunt, & magnum numerum atrociſſimorum ſymptomatum attulerunt. Nonnulli paralyſim paſſi Membrorum amiſerunt uſum. Alii cruciatibus nocturnis, doloribus oſteocopis, tophis, ulceribus, nullis remediis ſanandis miſere vexati ſunt. Itaque plus noxæ quam commodi in Rempublicam ex illo conſilio redundaſſe videbatur. Verumtamen mihi perſuaſum eſt, iſtam medendi rationem ſucceſſu non carituram, dummodo periodis Morbi recte notatis debito adhibeatur tempore. Etenim non decet Medicum naturæ ordinem in his, quæ peragenda ſuſcepit, antevertere velle. Inutilis & pene dixerim pernicioſa eſt ars, quæ naturæ leges interturbat. Nihil pejus eſt feſtinatione & operis præcipitatione. Nonne in variolis, etiam benigniſſimis frequens experientia docuit, quanta damna intempeſtivus medendi ardor iis laborantibus intulerit? quod vetulæ inconſultum pronuntiant, id aliquando Medicorum conſilio factum vidi, ut ipſo eruptionis tempore exſiccandis & ſanandis puſtulis Medicina adhibita fuerit. Quæ hæc inſania! atqui pariter in noſtro morbo interdum pergitur; quo nihil pernicioſius eſt. Stet ergo vetus decretum cunctis,

qui

qui artem ſalutarem prudenter exercuerunt, probatum: ſcilicet in Morbis regularem typum ſervantibus nihil eſſe agendum Medico, præterquam ut naturæ ſequatur ordinem, ejusque ſe fidelem Miniſtrum præbeat in his, quæ molitur. Igitur ſive celerius ſive tardius natura in opere ſuo procedat, pari cum ea paſſu Medicus ambulet. Et ſpeciatim in Morbis cutaneis oportet idoneis remediis eruptionem promoveri, quo facto digeſtio & maturatio naturæ relinquenda nec temere acceleranda. Officium & honos Medici eſt omni ſtudio naturæ juſſa exſequi, ejusque adjuvare molimina. In noſtro igitur caſu materiæ peccanti, quæ in imis corporis receſſibus deliteſcit, extrorſum in cutis ambitum expellendæ diligentem impendat operam, de cætero ſe contineat, certus, naturam omnia reliqua debito tempore & ordine abſoluturam.

§. 20.

Sed ut de cura hujus mali rectius judicari queat, lubet experimenta nonnulla, quæ ad eam obtinendam cum Æthiope minerali inſtituta ſunt, eorumque eventum paulo fuſius exponere. Vidi igitur ægros, qui, poſtquam ſat magnus puſtularum numerus in ſuperficie corporis apparuiſſet, mane aut veſpere grana 10. Mercurii imperante quodam Medico devorarunt, & decocti tepidi 24 uncias ſingulis diebus biberunt, ter ſcilicet octo uncias. Aliis commodius viſum eſt, Æthiopem mineralem decocto permixtum exhibere, cujus unam portionem mane jejuno ventriculo, alteram hora, quæ prandium præcedit,

tertiam aliquot poſt cœnam horis propinabant, atque medio tempore largiorem decocti alicujus ex radicibus deſcriptis parati copiam potari volebant, ægrum porro ad labores & ad corporis exercitia ſedulo obeunda incitabant, & dum vires conſtabant, balneis quoque tepidis cutim relaxare conabantur, quo facilius materia peccans ad ſuperficiem demandaretur. Hi quoque purgantia curationi interponebant, exhibito pulvere *Jalappæ* vel *Rhæi*, octavo quoque aut decimo die. Poſtquam vero hanc medendi viam per duas tresve hebdomadas proſecuti erant, ſenſim augebant Æthiopis mineralis doſin usque ad integram drachmam, continuato interea decocti uſu, datoque interdum Theriacæ Andromachi præbio. Cujus quidem methodi hic fuit ſucceſſus, ut ſicca præſertim tempeſtate omnes puſtulæ, quæ cutem obſederant, etiam maximæ, evaneſcerent, & curatio brevi temporis ſpatio tanquam per miraculum perfecta videretur; humida vero tempeſtate malum his etiam remediis pertinacius & diutius reſiſtebat, cujus rei idonea mihi viſa eſt ratio, quod cœlo pluvioſo ægri nequeant corpus ſatis movere & exercere. Eſt etiam conſtans obſervatio, aërem humidum exſiccationem vehementer retardare; & contra ſiccum accedente juſta corporis exercitatione, etiamſi nulla artis præſidia accedant, plus ad ſanationem conferre, quam optima medicamina tempore pluvioſo eum in finem applicata. Sed redeo ad curationis hiſtoriam. Itaque exempla eorum qui hoc modo ſanati videbantur, alios facile commovebant, ut eandem medelam experiri optarent. Quo fiebat, ut arcani venditores magnum

num lucrum facerent, ægris plurimis promta ſanationis ſpe & luculentis quaſi exemplis allectis. Sed quod ſæpius uſu venit, ut ſpes immodica & feſtinanter concepta fallat, id his quoque accidit. Vix enim poſteriores ægri Medicis noſtris ſeſe ſubmiſerant, cum priores, qui convaluiſſe credebantur, mitiores redeuntis morbi vires experirentur; quæ quidem res ægris pariter ac Medicis initio parvi momenti viſa eſt, creditumque reliquias tantum mali ſupereſſe facile ſubigendas. Verùm aliud longe docuit eventus: cum enim ad nonnullos perficiendæ curationis cauſſa vocatus eſſem, omnem his reliquiis morbi funditus eradicandis diligentiam adhibui, ſed operam perdidi, nihil licet eorum omiſerim, quæ in hoc morbo prodeſſe ſolent. Paulatim dolores acerbiſſimi, turbulenta inſomnia, alvi, hepatis, lienis, meſenterii, pulmonum obſtructiones, magni in corde polypi, & alia gravia ſymptomata ægros in morbum relapſos infeſtarunt, omnemque curationis vim irritam fecerunt. Ex quibus cognovi, mitiora morbi redeuntis principia, quæ extus apparent, occultato & introrſum verſo veneno rectius, quam cicurato adſcribi, nec quidquam boni a laudatiſſima illa curationis ratione præſtitum eſſe. Quam opinionem confirmavit cadaverum ex hoc morbo defunctorum diſſectio, quam data occaſione inſtitui. Vidi enim cum ſumma admiratione aliquando pancreas & univerſum meſenterium adeo obſtructa, ut lapidis fere duritiem haberent, & in utraque ſuperficie ſimilem monſtrarent materiam, atque in externo leproſi corporis habitu apparere ſolet: dixeris ceram flavam igne lique-

factam. Imprimis mirabile eſt exemplum Æthiopis juvenis, qui enarrata methodo pulchre ſanatus videbatur, niſi quod in ſuperiore parte ſterni puſtulam habuerit reſiduam, quæ ſenſim totum os ſterni carie infecit, tandemque perforavit. Hunc ſubito mortuum cultro anatomico ſubjeci, vidi tum os ſterni in interiore parte usque ad cartilaginem enſiformem carie conſumtum & mali materiem, non in mediaſtino tantum & pleura, ſed per totam fere pulmonum ſuperficiem diffuſam, ipſa licet pulmonum ſubſtantia vitio careret. Plerique autem ad dictum modum tractati & ſpecie tenus ſanati poſt acerbiſſimos artuum dolores & cruciatus paralyſin vel contracturam paſſi ſunt, tophisque in oſſibus enatis miſeram per plures annos vitam duxerunt. Ex quibus iterum iterumque colligo, nunquam in morbis exanthematicis, certam periodum ſequi ſolitis, curam tentandam eſſe, priusquam typum abſolverint, & Medicum magnopere decere, ut non tam artis, quam naturæ in iis ſeſe præbeat miniſtrum.

§. 21.

Medicus inquam, aſſiduus naturæ animalis ſpectator, ante omnia ejus obſervet molimina, ejusque vires probe expendat, atque hinc an ſubigendo morbo ſufficiant nec ne; caute dijudicet. Viribus pollenti omne negotium permittat; defficienti ſuccurrat, & robur quaſi addat. Hæc eſt optima regula in morbo noſtro, ſicut in multis aliis. Itaque leniora lignorum decocta quotidie modica quantitate v. g. ad tres quatuorve libras ægris data, in malo noſtro egregium

uſum habere ſemper vidi. Contra largiſſimorum eorum copiam nocuiſſe obſervavi, ubi æger non ſatis corpus movet & exercet, adeoque imprimis dum pluvioſum cœlum eſt. Notum enim ab aëre humido, perſpirationem inhiberi, eoque fieri, ut decocta vim ſuam per urinarias potiſſimum vias exerant, nec Medici voto & fini reſpondeant. Igitur in eorum uſu caute procedendum & tempeſtatis, ætatis, viriumque ægri ratio habenda eſt. Nam niſi his accurate perpenſis definiri poteſt, quousque in uſu expellentium perſeverari oporteat; cum tamen certiſſimum ſit, maximum curæ momentum in plena mali expulſione ſitum eſſe.

§. 22.

E numero expellentium, quæ materiam morbificam cutim verſus dirigunt, ea tantum commemorabo, quæ frequenti uſu aliis efficaciora eſſe expertus ſum. Terreſtria igitur & abſorbentia non inutilia ſunt; imprimis autem ſalia media ſeu neutra, nec non volatilia ſulphurea & ex compoſitis eſſentiam alexipharmacam ſæpius multum profuiſſe vidi. Vulgare eſt inter Colonias remedium & fere domeſticum, conſtans e fl. ſulph. gr. x. cum xx. granis theriacæ permixtis, quod ſub noctem cum decocto aliquo lignorum vulgo exhiberi ſolet. Hoc autem nocere potius quam prodeſſe ſæpius obſervavi, præſertim ubi lympha & ſerum nondum ſatis diluta ſunt: materies quippe peccans tenax & viſcida ad modum bituminis inſtar vaſis inhæret, nec facile ſe illius remedii vi extrorſum pelli pa-

titur. Majorem utilitatem præſtant reſolventia ex gummatibus & extractis parari ſolita, dummodo decocta ex herbis reſolventibus & aperientibus, aut radicibus, polypodii, graminis, trifolii fibrini, ſimilibusque copioſe ſimul bibantur; quibus poſt unam alteramve ſeptimanam decocta lignorum ſubſtitui poſſunt, fortius quippe materiam ad ſolutionem tendentem commotura.

§. 23.

Interea cauſarum ſollicita habenda eſt ratio, quæ eruptionem exoptatam retardare queunt. Ex harum numero ſunt corporis debilitas, aër humidus, nec non alimenta difficulter concoquenda, craſſumque & tenacem chylum præbentia. Tali igitur victu, a quo ægrum interdicere debet Medicus, & curare ut ſubſtituantur eupepta & euchyma, præſertim ex farinaceis. Quocirca obſervavi oryzam Æthiopum corporibus magis conducere quam hordeum, a cujus uſu hoc morbo affectos ſæpius vidi in diarrhæam incidiſſe, qua corporis vires notabiliter infractæ ſunt. Europæis contra, oryza, hordeum, milium, avenacea, lac, olera, juſcula carnium omnis generis promiſcua concedi poſſunt, utpote huic alimentorum varietati aſſuetis. Æthiopum ſtomacho oryza & pultes e radice Caſſavo amara in panem prius cocta paratæ, nec non frumentum Saracenicum melius conveniunt, bonæque indolis chylum præbent. Vitanda autem omnia ſale condita, piſces, carnes, quæ Æthiopibus in deliciis eſſe ſolent;

quæ-

quæque tantopere ab illis expetuntur, ut interdum vi coërcendi ſint, ne genio ſuo indulgeant, & conſuetam victus rationem cum detrimento ſanitatis ſequantur. Eſt profecto in diæta ſummum curationis præſidium poſitum, a cujus regulis, qui recedunt, præſertim ex adultis, nullam illi ſanationis ſpem reliquam faciunt, atque tamen publice privatimque intereſt, ut periculum ab hoc morbo imminens avertatur, præſertim cum ingens ſit eorum numerus, qui ſingulis annis ex Africa in Americam devecti eo corripiuntur, adeo ut ægris ea in regione curandis Medici & Chyrurgi vix ſufficiant.

§. 24.

Peracta tandem eruptionis periodo ſymptomata Morbum noſtrum comitari ſolita decreſcunt. In hoc igitur Morbi ſtadio promovendæ puſtularum maturitati & corrigendæ acrimoniæ, quæ in materia earum contenta eſſe ſolet, Medicus operam dare debet; quoniam ut jam dixi, puſtulæ ſæpius in ulcera carnes late depaſcentia abire ſolent, corpus, ni ſuccurratur, miſere deformatura. Vidi certe in puero quinque annos nato neglecta tempeſtiva medela omnes partes genitales externas ab his ulceribus fuiſſe exeſas, qui cæteroquin bene ſe habuit & curatus fuit. Nonnunquam digiti pedum & manuum, aures, naſus, labia, interdum ipſi oculi, totaque facies ab iis fœdo depaſcuntur ſpectaculo, efficiturque ut alii homines eorum aſpectum magnopere abhorreant. Quibus malis arcendis Mercurialia externa cum ſucceſſu adhibentur, quorum

rum ea eſt vis, ut materiam acrem corrigant, ipſaque ulcera exſiccent. Inprimis vero unguentum ex Mercurio vivo cum Therebintina paratum, cui interdum Merc. præc. ruber, & aliquid unguenti Baſilici admiſcetur, ulceribus ad ſiccitatem perducendis pulchre coaducit. Mancipia ipſa præter alia Medicamina uſu probata componere norunt, linimentum e ſcoriis ferreis in pulverem redactis, ſuccuque limonum permixtis, cujus maligniſſima ulcera ex hoc morbo nata ſanata fuiſſe vidi; norunt etiam herbas nonnullas, quæ eundem præſtant uſum.

§. 25.

Pluviali tempeſtate frequens admodum ſymptoma hoc morbo affectis accidit, ut ſcilicet a frigore ſuſcepto tumor leucoplegmatico ſimilis exſurgat, præſertim in capite, ubi Hydrocephalum imitatur. Æger tunc in calido loco continendus & fomentis ex diſcutientibus v. g. floribus Roſarum rubr. aut chamom. cum farina ſeculis aut fabarum, ſemin. fœnic. cumin. admiſta aliqua parte Camphoræ paratis & calide applicatis tentanda eſt materiæ collectæ reſolutio & diſſipatio. Atque ut ſudorem cientibus remediis liberior ad interiores corporis partes pateat aditus, non inutile eſſe deprehendi, Eccoproticis aut Clyſteribus inteſtina detergere. Proſunt quoque ad excitandos ſudores ſuffimigia ex Juniperi baccis, benzoe, maſtiche, olibano &c. ſuper prunis combuſtis. Hæc etiam cauſſa eſt, quare Æthiopes ſine accenſo in cubilibus ſuis igne dormire non ſolent;

lent; ſiquidem frigus veſpertinis matutinisque horis ingruens nudis corporibus æſtu & ſudore exagitatis moleſtiam atque noxam infert. Huic proinde mori Medicum indulgere atque obſequi oportet. Certiſſimum enim eſt in calidis his regionibus quotidie, ipſa etiam tempeſtate pluviis abundante frigus ſub noctem ingruere, idque difficillime tolerari ab humanis corporibus tegi inſolitis.

§. 26.

Equidem optimum eſſe puto in exſiccationis etiam ſtadio naturæ opus ſuum perficiendum relinquere; ea tamen lege & conditione, ut ſi quæ graviora ſymptomata poſt medelam, quam natura huic morbo afferre ſolet, ſuperſint, quod ſat frequens eſt, Medicus non omittat neceſſaria ad curationis opus abſolvendum. Quem in finem Mercurialia ea doſi ſalivationem movent, egregiumque plane uſum habere vidi. Principio quidem leviora & potius diaphoretica in ſubſidium adhibenda, quæ quippe ſufficiunt, ubi exigua quantitas materiæ morbificæ nondum ad maturitatem perductæ corpori infixa hæret. Vel ſi tamen evenire poteſt, ut æger, qui per aliquot annos perfecta ſanitate gaviſus fuit, interveniente aliqua cauſſa recidivam patiatur, ſi forte ſuperſtes materia adhuc immatura, nec ſatis ſubacta in ſuperficiem corporis novam eruptionem quacunque occaſione laceſſitur. Quod cum accidit, optimum conſilium eſt, cum lenioribus laxantibus, quæ ab inteſtinis mucum detergunt, diaphoretica

ad promovendam perſpirationem exhibere. Alio omni in caſu ſi ad ſiccitatem usque puſtularum natura opus ſuum perduxit, remediis nullus eſt locus, niſi quod balnea marina ſale impraægnata huic morbi ſtadio egregie proſint. Proinde optimum eſt, ut corpus in mari quotidie abluatur; quod remedii genus Æthiopibus ignotum non eſt; in eruptionis tamen ſtadio nociturum magis, quam profiturum.

§. 27.

Lubet ea, quæ hucusque diſſerui paucioribus complecti. Ergo huc omnia redeunt: Morbi typum ſolicite inſpiciendum eſſe; quem ſi natura ſueto ſequatur ordine, paucis pharmacis omnem curationis modum abſolvi, nulla labe ſuperſtite; qua propter Medicum patientia potius decere quam inconſultam medendi rationem, quo minus ſero experiatur ſe operam & oleum accelerandæ ſanationi adhibita perdidiſſe; atque opinionem vulgo receptam quaſi Mercurialia in perſanando hoc Morbo cutaneo ſine periodorum diſcrimine plurimum valerent, & veritate omnino alienum eſſe. Neque incongruum eſſe puto hac occaſione quædam experimenta curationem cum Mercurialibus applicandi ſpe inſtituta eorumque effectus commemorare. Igitur Mercurium ſublimatum ea ratione illuſtris *van Swieten* præcepit, tentari in nonnullis & robuſtis Æthiopibus eum in finem ſtudioſe ſelectis. Horum quatuor per novem menſes cum hoc morbo conflictati erant. Puſtulæ erant magnæ, pluvias fundebant nubes: Mer-

Mercurii corroſivi dicto modo præparati cochlear unum mane deglutiendum ſingulis dedi, & decocti lignorum uncias octo inſuper bibendas exhibui. Magno vomitu Medicinam rejiciebant. Impediebant pluviæ corporis exercitationes; ergo juſſi omnes ſerra ſecandis lignis ad laſſitudinem usque incumbere, & conveniente uti diæta. Hanc viam cum per octiduum tenuiſſent, tribus eorum ſaliva fluere cæpit: quamobrem ceſſavi ab uſu Mercurii ſublimati; atque ad ſalivationem commodius peragendam Noſocomio eos commiſi, nec niſi decoctum lignorum lenius abunde exhibui, eo quidem ſucceſſu, ut puſtulæ quæ in cute emerſerant, trium ſeptimanarum ſpatio exſiccatæ & collapſæ ſint, nullo incommodo aut dolore inter & poſt ſalivationem percepto. Atque ſic tres illi in ſanitatem reſtituti, & ab hoc morbo liberati ſunt. In quarto autem ſalivam movere fruſtra tentavi, duplam licet doſin ſublimati devoraſſet. Et ſanatus tamen viſus fuit juxta cum aliis quibus ſalivatio rite proceſſit. Ex quibus manifeſtum quidem eſt Ptialismum ſuo tempore procuratum in eradicando morbo valde efficacem eſſe, ſed neutiquam illud ſequitur, quod vulgo ferunt: ſalivationem ſcilicet prodeſſe, quemcunque ſtatum morbi attigerit, quæ opinio adeo invaluit, ut qui eam convellere audeat, luculento ſeſe expoſiturus ſit ludibrio; dum ab altera parte Medicus ei deditus & indulgens non aliud laboris præmium quam vituperia malo dein recrudeſcente ſibi promittere poſſit.

§. 28.

§. 28.

Quod Veteres Mercurium verſipellem appellarint, hic maxime Morbus declarat. Sane ab ejus uſu perſæpe materies morbi *Jaws* introrſum repellitur, fædis ulceribus cauſam præbens, quæ loco regularium puſtularum hinc inde enata per vices manant, iterumque ſiccantur. Et quanquam extus haud maligna videantur, tamen doloribus Oſteocopis nocte recrudeſcentibus cauſam materialem præbent, atque ſi arte conſolidata ſint, brevi acerbiora redeunt. Tali in caſu Mercurialia, quorum diaphoretica eſt vis, felicius aliquando in uſum vocantur. Expertus ſum etiam profuſa ſalivatione ad ſananda ulcera adhibita materiam morbi *Jaws* e medullis iterum expelli, certe corrigi, ſicque morbum perſanari poſſe. At vero quoties morbus typum ſuum tenet, a Mercurio abſtinendum eſt, & ſolo lignorum decocto ejus decurſus facilior reddendus.

§. 29.

Mater *Jaws*, cujus in antecedentibus mentionem feci, ipſius morbi *Jaws* demonſtrat reliquias, ambiguo tamen argumento, utrum labes in intimis corporis penetralibus adhuc hæreat nec ne? Hærere adhuc colligimus ex ſymptomatis, tanquam totidem filiabus de matris indole teſtimonium perhibentibus; inter quæ eminent dolores oſteocopi noctu affligantes, malo ſemper omine. His tamen ſuccurri poteſt unguento Mercuriali jam deſcripto, aut altero il-

lo,

lo, quo Mancipia utuntur, extus applicato, & ſi vires ſinant uſu interno Mercurii dulcis ad duo triave grana in conſerva Roſarum vel theriaca quotidie dati; quibus omnino adjungi debet decoctum lignorum ea quotidie quantitate, quam lagena capit, hoc modo feliciter ſæpe ſuperatum vidi malum.

§. 30.

Ad eundem modum illud quoque ſymptoma, quod *Crabbe Jaws* vocatur, ad ſanitatem perducitur, niſi morbi fomes in corpore adhuc lateat; quo in caſu omnem medelam reſpuere ſolet. Tunc ergo Medici erit expellentibus remediis curam tentare; expulſione enim peracta ulcerum curatio facilis eſt. Interea perutile eſt hoc incommodo laborantibus, ut pedes aquis tepidis ſæpius immergant, quo facilior a membrana celluloſa, quam Morbi materies affligit, ut ſummam cutim effluxus reddatur. Quin etiam expedit Scalpello Chirurgi viam materiæ parari. Facta inciſione convenit Merc. præc. rubr. & vitrioli albi æquales partes cum unguento aliquo digeſtivo applicari, quæ quippe pulchre medentur ulceribus. Peſſime autem afflictis conſulunt qui detergendis hoc genus ulceribus Mercurium ſublimatum, viride æris, aut etiam Arſenicum in pulverem redactum adhibent. Vidi hujus generis remedia acerrimis doloribus indeque oriundis motibus convulſivis & epileptivis cauſam præbuiſſe, immo interdum acrimonia qua pollent, adeo vehementer nervos affeciſſe, ut vitæ

filum

filum rumperetur; eosque ipſos, qui forte fortuna ſuperſtites fuerunt lenta febre correptos contabuiſſe. Quibus ego permoveor, ut ejus regionis Medicis patientiam magnopere ſuadeam, certos omnino eos, qui morbi exitum miſſis violentis remediis ei ſanando adhibere ſolitis præſtolantur, conſilii hujus percepturos fructum. Ars intempeſtive adhibita tantum non ſemper nocet. Alterum liceat addere monitum: ægros durante cura ambulatione, curſu, omnique pedum uſu interdicendos eſſe. Hæc enim anſam præbent calli incremento curationem reretardaturo. Solent interim Mancipia Dominis ſuis adulari, atque ita ſe gerunt, quaſi ulcera pedibus ſuis moleſta ſanata eſſent; qua ſimulatione efficitur, ut ſeque Herosque (nam vix ſine indignatione appellare poſſum Dominos) decipiant; quam fraudem cautus Medicus præoccupare debet.

§. 31.

Lubet coronidis loco Chirurgi cujusdam commemorare tentamina. Is Mercurium corroſivum in æquali copia Spiritus nitri fortiſſimi ſolutum admixto argento & capite (ut loquuntur Chemici) mortuo vitrioli ægris ſuis dedit, nulla diætæ & regiminis ratione habita, adeo ut etiam aëri frigido ægros exponeret. Quæ quidem methodus morbo curando ſufficere videbatur, ægris nonnullis ſanitati ſpecie tenus reſtitutis. At vero elapſis aliquot menſibus morbi vis rediit, & ægri fœdis ulceribus vexari cæperunt, plu-

pluresque per annos excruciati ſunt; quorum deinde nonnullos decoctis copioſe adhibitis, excitataque ſalivatione penitus ſanatos vidi.

§. 32.

Inter Medicos & Chirurgos, qui Maria fortunam tentaturi percurrunt, atque Æthiopes ex Africa in Americam devehendos comitantur, & curant complures, ſunt qui jactant artem ex ſignis certis dignoſcendi, utrum Mancipia morbum *Jaws* jam perpeſſa ſint nec ne? Qua tamen in re & ipſos decipi, & alios decipere, experientia didici. Etenim raro admodum Morbus *Jaws* ſui in corpore relinquit veſtigia, & fere nunquam niſi maligna ulcera excitaverit. Similis eſt hoc titulo variolis, quæ nulla ſæpe relinquunt ſigna anomneſtica. Et Morbus *Jaws* plerumque quidem, ſi genio ſuo fruitus eſt, nulla relinquit. At vero auri ſacra fames facit, ut hanc quaſi certam artem diagnoſticam jactandi profiteantur, quæ revera nulla eſt. Accedit imperium nautarum, quorum intereſt, ut morbi indicia quovis modo repellantur, ne Mancipiorum evileſcat pretium. Novi Thraſonem, qui fide interpoſita viginti Æthiopes hoc morbo defunctos antea fuiſſe audacter pronunciavit. Sed vix duæ elapſæ erant hebdomadæ, cum eorum octodecim morbo vehementer affligerentur. Piget plures fraudum commemorare modos. Tutiſſimum eſt, inſuper habita ſtultorum fide, ſinceritatem ipſorum Mancipiorum in pignus accipere, interpoſitoque lingua, qua utuntur, commercio exquirere, morbum paſſi ſint nec ne? Deinde

Deinde etiam, qua ætate hæc experientia illis contigerit? Horum reſponſionibus magis fidendum eſſe, quam argumentis Medicaſtrorum, ſæpe ſæpius expertus ſum.

§. 33.

Longus forem, ſi omnia quæ mihi circa hunc morbum obſervare contigit, hic apponerem. Omnium autem obſervationum ſumma eſt: Morbum diligentiam omnem & curam vincere pertinacia, niſi ingenio ejus obſequatur Medicus; atque mali in ejus cura eventus cauſam eſſe conjicio, quod ſæpiſſime, antequam Morbi materies ad maturitatem perducta eſt, per intempeſtivam ſalivationem in ejus principio, ut fieri ſolet, adhibita, partes ſolidæ enerventur, figendæque intra corporis latebras morbi materiæ præbeatur, hinc enim illæ lacrymæ: dolores Oſteocopi, tophi, exoſtoſes, ulcera maligna; quo dum res pervenit, jam decocta utut copioſe pota, ipſaque Mercurialia quocunque modo præparata, incaſſum adhibentur. Licebit equidem ſalivatione interpoſita efficere, ut ſymptomatum violentia compeſcatur, & ad tempus ſileat; eadem tamen poſt unum alterumve menſem atrocius ſævire ſolet, & quamvis non negem hoc magnam partem perverſo Æthiopum regimini adſcribendum eſſe; ea tamen eſt morbi hiſce papagellis deſcripti indoles, ut optimam medendi methodum aliquando eludat, optandumque ſit magnopere, ut certior aptiorque curandi ratio tandem inveniatur.

Ob-

Obſervationes quædam Medicæ & Phyſicæ.

Plurimum incrementi Artem medicam cœpiſſe ex ſedulis obſervationibus, quas fidi naturæ animalis Miniſtri dedita opera collegerunt, inter omnes conſtare arbitror. Commoda hæc mihi viſa eſt occaſio, rariores quosdam caſus, quos mihi Medicinam facienti obſervare licuit, exponendi, e quibus cum ipſe profecerim, tum alios etiam Medicos nonnihil diſcere poſſe confido.

Caſus Primus.

Juvenis Æthiops XXII circiter annos natus, robuſto & tolerandis laboribus nauticis idoneo corpore, victu nautico bene perpaſtus, in Venerem ultra naturæ modum proclivis, alvi obſtructione laborabat adeo pertinace, ut jam per octo dies nihil excreverit. Interea non aliud inde malum ſenſit, niſi quod abdomen durum & valde extenſum eſſet. Huic aliquot doſes pulveris digeſtivi ſalini dati ſunt ſub veſperam, & clysma carminativum idemque emolliens ingeſtum, ſed nihil inde effectum eſt, ſomnus tamen bonus fuit. Poſtero die ad movendam alvum ſequens potio ſed incaſſum adhibita eſt.

℞. Fol. Sen. SS. ℥ ß
Rhazi elect. ℈ij
Fruct. Tamarind. mp. 1.
Sem. fœnic. ʒj
M. Coq. in aqua font. ℥vj ad colat. ℥v. in colat. ſolve ſal. Cathart. Angl. ʒj.
Liq. anod. m. Hoff. gtr. xx.
Syrup. Cich. Cum. Rh. unc. ß

Hæc potio in duos hauſtus diviſa eſt; aſſumta etiam largiſſima diluentis potus copia; ſed venter ſolvi non potuit. Juſculum in prandio datum, paucisque ab eo elapſis horis Enema ex ſpeciebus emollientibus cum ſapone veneto & ſale Gemmæ injectum eſt. Fruſtra fuerunt omnia. Nec repetitus præſcripti decocti uſus aliquid valuit; etſi illud ad octo uncias redactum & duabus unciis mannæ Calabrinæ, nec non aliqua pillularum balſamicarum portione auctum ad ℥ij ſingulis ſemi horis exhiberetur. Æger ſe bene habere, alimenta appetere, nulla febris, flatuum aut doloris incommoda ſentire, placidoque frui ſomno pergebat. Tertio curationis die ad potentiora remedia ventum, & ſequens medicamentum præſcriptum fuit:

℞.

℞. Fruct. Tamarand. ℥ij
Fol. Sen. SS. ℥j
Rhabarb elect. ʒij
Manna Calabr. ℥ij
Coq. in ℥xij ad rem ℥viij. Colat. adde Diagr. Sulph. gr. xx. Kerm. min. gr. viij
Syrup. Cich. C. Rh. ℥vj
Liq. Anod. m. Hoff. ʒj

Enema Electuario Hieræ picræ Galeni auctum, & ſingulis horis injectum eſt, quibus tandem alvus reſerata aliquot vices contentas depoſuit feces. Hinc inflatio ventris decreſcere viſa eſt, ſed tenſionis ſenſus manſit. Æger bene ſe valere credens, præſertim quoniam appetitui nequidquam deceſſerat, ad conſuetam cupiebat diætam redire, ſed ob recidivæ metum hoc ei negatum eſt. Quarto die alvus denuo obſtipari & venter paulum inflari cœpit. Medicaminibus ſequenti die adhibitis magis intumeſcere, nec munus ſuum facere. Repetita ſunt omnia eodem ordine, quem jam deſcripſi, ſed irrito conatu, maloque ſucceſſu. Veſpere enim æger noſter ſpasmo ſyncoptico convulſivo corripiebatur, murmuribus abdomen perſonabat, pulſus admodum debilis per ſemihoram. In ipſo paroxysmo Clyſteres applicati, & larga venæ ſectio inſtituta, quam facile ferebant ægri vires. Nec omiſſa ſunt ſtimulantia motumque vitalem fortius ciere ſolita, ſpiritus & ſalia volatilia, Caſtoreum, Acetum, vinum Rhenanum. Paroxysmum ſolutum crebriores alvi excretiones ſecutæ ſunt;

 Ex-

Excrementa erant fœtida, dura, nigra. Jam pulſus molleſcere, ægerque ab omni dolore & anxietate immunis, libere reſpirare, commodeque ſe habere viſus; neque enim laſſitudo, quam id genus paroxysmi poſt ſe relinquunt, in cenſum venit. Hilaris igitur per hortum deambulans ob ingentem & voracitati proximam cibi apetitionem, alimenta indeſinenter flagitabat, ut ventrem expleret; ſed tenui tamen victu contentus eſſe jubebatur. Potus ordinarius erat Julapium e decocto hordei cum pulpa Tamarindorum paratum & Syrup. limonum ac ſpiritu nitri dulcis imbutum, atque ad avertendos ſpasmorum paroxismos ſingulis horis ſequentis pulveris unam portionem capiebat.

℞. Pulv. Lumbric. terreſt. ℈j.
—— Marchion. ʒj.
—— Caſtorei gr. x.
—— Antiſpasm. rub. ʒj ß.
Miſceat. divid. in vj. partes æquales.

Rediit paroxismus media nocte, omnibus, quæ enarravi, ſtipatus ſymptomatis: repetitos Clyſteres ſecutæ ſunt aliquot ſedes tanto cum fœtore, ut vix tolerari potuerit. Feces magis ſpumoſæ erant, quam ante, & atramenti colorem præſeferebant. Urina ſedimentum craſſum, idemque atrum depoſuit. Ab hoc inſultu major laſſitudo manſit, & ſub auroram febricula exorta eſt. At tamen acerrimus ille cibi appetitus, quo tenebatur, nihilo minutus eſt; ſitis vehemen-

menter urgebat. Itaque decocti, quantum vellet, bibendi licentia ei data eſt, atque ob inſignem ſecum putridarum copiam clysmatum uſus nullo tempore intermiſſus. Hora pone meridiem decima novo paroxysmo correptus æger eandem transegit ſcænam. In conſilium adhibiti celebriores Medici uno ore omnes reſpondent: initium & finem curationis faciendum eſſe cum remediis laxantibus & antiſepticis. Inter alia datum eſt extractum Cortic. peruv. cum Spirit. Sulph. per campanam aqua ſatis dilutum, nec omiſſa laxantia, quorum vi alvus irritata ſæpius dejecit, ſed putrida ſemper atroque colore tincta, nec tamen ceſſavit ſpasmorum violentia, efficaciſſima licet antipasmodica Medicamina extracto Cortic. peruv. miſta eis compeſcendis adhibita fuerint; neque tantum nihil inde ſolatii, ſed inquietudines ſucceſſere & febris continua. Vel ſic tamen appetitus viguit. Sitis cum febre pari gradu exaſperata eſt. Spasmorum vis per quatuor, aliquando per ſex horas, ſubinde per totam diem ſiluit; at media tamen nocte aut matutino tempore ægrum vehementius exagitavit. Atque ſimilis viciſſitudines per octodecim dies tenuit morbus. Interea quotidie ambulabat; nulli erant dolores, omnes ſenſus conſtabant. Et tamen hoc exacto tempore morbo ſuccubuit. Notatu dignum eſt, quo die ſpasmorum violentia e vivis ereptus eſt, fœtidiſſimum oris Spiritum fuiſſe. Mirabar magnopere, qui fieri potuerit, ut curam omni ex parte ſolicitam, qua vel principi viro diligentior adhiberi nequeat, cui ſe æger totum permiſit, & obſecutus eſt, attentis eum in finem ſedulis ar-

tis noſtræ Miniſtris, nullo genere remediorum omiſſo, quibus levari & contra ſymptomata, quæ identidem ingruebant, muniri poſſe videbatur; Qui inquam fieri potuerit, ut mali pertinacia talem curam, omnemque eluderet artem. At mali latens cauſa ſpectandam ſeſe poſtero die præbuit, animumque dubiis liberavit. Diſſecto ut eam inquirerem cadavere, viſcera omnia abdomine contenta integra apparuere. Nulla eroſio in inteſtinis tenuibus aut craſſis oculis conſpicua. Hepar magnum, ſed ſanum, nullaque parte induratum, nec inflammationis indicia præbebat. Veſicula fellea bile atri coloris ad dimidium repleta. Nulla argumenta relaxati aut inflamatione correpti ventriculi; quippe qui ingeſta ſemicocta etiamnum continebat. Ergo thoracis cavum recluſi: dexter pulmonum lobus, quem primum explorabam, ſanus at rubicundior tamen ſolito apparebat; de cætero nulla obſtructionum, durarumque concretionum, aut vomicæ indicia præbebat. Inſpexi dein lobum ſiniſtrum Thorace exemptum. Hunc autem tanquam ſacculo aliquo concluſum a figura naturali degeneraſſe videbam; facta inciſione, ingens erupit fœtidi puris quantitas, cujus odor omnes pene ſpectatores animo privavit. Nec minimam ſubſtantiæ pulmonis particulam, aut ejus veſtigium depræhendere potui. Cujus locum pus peſſime olens membrana, ut dixi, concluſum tenuit, quæ tenacis admodum ſtructuræ, haud dura tamen fuit. Cæteræ omnes cadaveris partes Scrutinio anatomico ſubjectas labe carere vidimus. Quæ obſervatio cum amplam medicæ indagini materiem præbuiſſet, de cauſis & origine

mali,

mali, de ſymptomatum, quæ æger paſſus eſt, ipſaque medendi ratione nonnullas viſum eſt meditationes hic paucis exponere.

Epicriſis Caſus præcedentis.

Non dubito quin enarratus Caſus plurimum dubitationis in animo Lectoris relicturus ſit, niſi me fallat judicium de aliis ex meo ingenii modulo factum. Illud autem præcipuum & plane ſingulare habet Caſus, quod nihil eorum, quæ ſymptomatum atrocitas & ſpasmorum præſertim ſævitia indicaſſe videbantur, in diſſecto corpore apparuerit.

Æger mihi familiariter cognitus, & ſub oculis quotidie verſatus nihil obſtitit, quo minus omnia, quæ ad eum pertinebant, curioſiſſime perveſtigarem. Duo jam anni fuerant præterlapſi, ex quo variolis confluentibus laboraverat, comitante putrida diarrhæa; quæ mihi neceſſitatem injecerat, peruvianum Corticem magna copia exhibendi, ne putredo latius ſerperet. Sedata hujus diarrhææ violentia & putredine, quæ humores infecerat, æger paulatim convaluit. Sanato quoque diligentiorem curam adhibens obſervabam, eum ſub curſu, labore, aliiſque corporis exercitiis difficilius ſpiritum trahere, quem tamen ante variolas liberrimum habuit. Domino, cujus erat mancipium, cauſam anhelationis requirenti, me credere, ajebam, variolarum forte in corpore ſupereſſe reliquias, obſtructionem ſcilicet, aut vomicam, aliamve ma-

teriæ morboſæ congeſtionem pulmones obſidere, videret ergo quid cum eo ageret. Dominus ſive amore juvenis, quem in domo ſua educaverat, ſive lucri ſpe ductus, & ſatis robuſtum judicans nautico eum operi & labori admovit. In navi dum ampliori fruebatur libertate & pinguiore victu, vires admodum crevere, ſed cum robore corporis pariter vis morbi in corpore latitantis incrementa cepit. Credibile igitur eſt, materiam peccantem, quæ intra pulmonum latebras collecta erat, a vaſis bibulis motu exinanitis ſubinde abſorptam & ſanguini miſtam eſſe, atque omnes paulatim ſuccos Corporis acriores reddidiſſe. Inde ortam puto tam inſatiabilem illum rei venereæ appetitum quam ingentem voracitatem, cui Juvenis noſter obnoxius fuit. Cauſam vero cur acris materia tam diu delituerit, & tumultus nullos cierit, hanc fuiſſe ſuſpicor; quod partim bonorum alimentorum uſu & boni chyli ex iis parati copia interdum ſubacta & quaſi dulcificata eſt, partim per venerea exercitia e corpore eliminata. Interim tamen maturior quaſi pariterque acrior reddita tandem ſævitiam ſuam manifeſtavit, & per metaſtaſin in inteſtina vaſaque genitalia translata, diris quæ enarravi ſymptomatis anſam præbuit. Abſceſſus vix ullam corpori moleſtiam infert, quamdiu pus eo contentum benignam conſervat indolem. Idem vero acre redditum corpus mirum in modum turbat & pervertit. Sic in noſtro caſu, dum ſaccus, quo continebatur pus, integer manſit, parum obfuit ſanitati; eo autem fiſſo & rupto brevi vitæ filum abruptum eſt. Hoc maxime mirandum, quod

ſuam

ſuam atrocitatem non in thorace, ubi ſedem habebat, ſed in aliis longe partibus & præſertim in nervis exercuerit.

Caſus Secundus.

Fœmina Afra vigeſimum ætatis annum egreſſa, procero corporis habitu, puerperio ſemel defuncta, ſeptimeſtrem credebatur fœtum utero gerere. Rus, quod cum aliis mancipiis colebat, deſerere coacta, atque in urbem translata meæ committitur curæ. Menſtrua, quantum ex ipſa ejusque matre intellexi, a ſeptem inde menſibus non fluxerant. Interim, quæcunque ad ſuſtentandam vitam aſſumſerat, vomitu rejecit. Fœtus in utero viventis motum ſe experiri teſtata multis perſuaſit, prægnantem ſe eſſe. Et ſane intumuerat venter; alia tamen aderant indicia, quæ conceptam opinionem infirmabant. Pedes & latera corporis œdematoſo tumore dilatata, facies & præſertim oculi ſimili tumore diſtenti, thoracis & extremitatum ſuperiorum macies, mammarum flacciditas, alvi & urinæ ſuppreſſio, febris lenta, quæ ſub veſperam ingruebat, ſuſpicionem potius morbi, quam graviditatis mihi movebant. Non deerat quidem alimentorum appetitus, ſed omnia aſſumta rejiciebantur. Lingua erat ſicca, & motu inteſtino incaleſcens rubebat. Difficile erat judicium. Suadebam ut alvum clyſteribus emolliret, & mannam in infuſo Theæ ſolutam interdum ſumeret. Porro diætam & corporis exercitationes, quæ mihi commoda

videbantur, hic non commemoranda, præcipiebam. In conſilium adhibiti alii Medici, ob ambiguam morbi ſpeciem negabant ſe quidquam conſilii, aut operæ adferre poſſe. Obnixe me Domina ſervæ rogabat, ut medelam malo adhiberem, ſeque, qualis qualis operæ meæ ſucceſſus fuerit, contentam fore pollicebatur. Igitur omnia expendi remedia, quæ ad ægrotæ ſtatum congruere videbantur; abſtinendum interim ab internis pharmacis judicavi, exceptis paucis v. g. pulv. Antispas. & Elixire viſc. cum liquore m. anod. H. aut Spirit. nit. dulc. quæ indicationi apud animum meum formatæ reſpondebant. Interim terminum partus præſtolatus, juſſi quandam obſtetricem uteri conditionem explorare. Nulla mora fuit quin gravidam pronuntiaret. Interea juſſi frictiones in pedibus & lumbis cum panno calido frequentius fieri; & aromatico fumo ex accenſo thure corpus circumfundi. Quæ dum fiebant ante elapſum graviditatis terminum cœpit ægra cibos leviores ſic ſatis digerere, & imminente pedum atque lumborum diſtenſione commodius obambulare. Nec tamen deſivit abdomen intumeſcere; & partus appropinquantis omnia ſigna apparebant, ne quidem doloribus, qui partum præcedere ſolent exceptis. Obſtetrix inter hæc naturæ molimina explorans os uteri apertum depræhendit. Interea dolores eum in modum increvere, ut ægra animo prorſus linqueretur. Stimulantibus & analepticis revocata eſt. Sed his non contentus meum eſſe duxi manu explorare, vera eſſet nec ne obſtetricis ſententia. Et os quidem uteri ceu dixerat, apertum,

tum, nulla tamen intra uterum latentis veſtigia fœtus depræhendi. Igitur id ſolum egi, ut ægræ vires reſtituerentur. Cui conſilio eventus adeo pulchre reſpondit, ut poſt anodyna & roborantia in ſubſidium adhibita, non dolores tantum brevi ſedarentur, ſed ægra etiam vix tribus abhinc diebus elapſis viam publicam repeteret, tumido & graviditatis ſpeciem præferente ventre. Redeuntibus corporis viribus commoda occaſio viſa fuit perficiendæ, quam ceperam curationis. Euchymam igitur & eupeptam diætam corporisque exercitationes proſequi ægram juſſi, atque terræ foliati tartari (quod alvus muneri ſuo niſi per clyſteres irritata deeſſet) juſtam doſin idoneo fluido ſolutam quotidie propinavi.

Quæ Medicina cum nihil prodeſſet, fortiora reſolventia in auxilium adhibui. Inter hæc ſubito macula nigra circularis figuræ umbilici regionem occupat, & ipſe umbilicus inflatur, pertinacior ſimul eſt alvi obſtipatio & dolores in regione umbilicali paulatim exacerbantur. His compulſus cataplaſmata primum reſolventia, deinde cum inflammationem accedere viderem, emollientia impoſui, & miſſis reſolventibus internis, temperantia ſubſtitui, adjunctis ſic dictis analepticis. Altius hinc intumuit poſtero die umbilicus & admodum lividus anſerini ovi magnitudinem ſuperavit. Eum igitur diſſecandum ratus cum incidiſſem flatus prorupit, præterea nihil. Poſthæc ſymptomatum major fuit violentia. Curavi ergo cataplaſmatis emollientibus abdomen foveri. Quo fotu vulnus, quod feceram, clauſum quidem, ſed paucorum dierum ſpatio in ſacci formam expanſum eſt. Hoc ſacco quoque diſſecto ſerum viſci-

ſcidum flavum, idemque fœtens, magna ſatis copia profluxit. Inde abdomen vidi detumeſcere. Saccum qui materiam peccantem complexus erat, pene putrefactum ex umbilico extraxi. Ipſe tandem umbilicus a corpore ſeparatus eſt. Adhibitis porro digeſtivis & antiſepticis remediis tam externis quam internis omnia in melius verſa ſunt, & in commodum & ſolatium Dominæ priſtinam ſanitatem recuperavit.

Caſus Tertius.

Periculis & duris laboribus, quos ſubire ſolent, qui caſtra ſequuntur, exercitatus Miles quadrageſimum ætatis annum jam expleverat, cum pedem alterum caries infeſtaret. Ulcus a Chirurgis, quibus Noſocomii cura commiſſa erat, temere conſolidatum eſt, qui etiam militem ad munia ſua redire geſtientem non retinebant. Ipſe tamen veſperi ejusdem diei, quo exierat, in Noſocomium reverſus eſt, querens de ſenſu in dextro pede prorſus abolito. Explorans diligenter, pedem ad malleolum usque frigidum, nec ullam pulſationem in arteriis depræhendi. Et quanquam inſtituta ſcarificatione cutim vehementer irritarem, nullam tamen ſenſationem inde habuit, & ne guttula quidem ſanguinis ex inciſis vaſculis profluxit. Diligentem adhibere curam cupiens principio fomenta calida, e vino rubro, vinique ſpiritu, admixtis ſale amoniaco ejusque ſpiritu parata applicui. Intereaque profundiores ſcarificationes inſtitui. Oleum quoque Cariophillorum & balſamum peruvianum vulneribus in-

inſtillavi. Porro etiam conſultum duxi pro inſtaurandis vitæ viribus ægro ſingulis horis Corticis peruviani exhibere ſcrupulum. Erat æger cæterum ab omni moleſtia & incommodo liber & genio ſuo indulgebat, liquores ſpirituoſos avide hauriens, quorum uſu tamen ſub cura eum ſolicite interdiximus, conceſſo ejus in locum ſingulis horis vini poculo. Quamvis autem ſedulo nocte dieque extus & intus adminiſtrarentur medicamina, ne minimus tamen redibat ſenſus, neque maturationis aut inflammationis veſtigia conſpiciebantur. Quin imo ſentiendi facultas altius ad ſuras usque cutem paulatim deſeruit. Interea pulſus erat depreſſus ſemper, æquabilis tamen. Octavo autem curationis die elevari & accelerari cœpit, & poſt levem horrorem febricula ægrum invaſit: quarto abhinc die videbatur natura, quantum e ſignis colligere licebat, emortuas partes a vivo corpore ſeparatura, quam idcirco dupplicata Corticis peruviani doſi adjuvare ſtudui. Æger, qui adhuc ſatis commode deambulaverat, nunc ob dolorem lecto decumbere cogebatur. Cumque inferior pars cruris tumidior, lividiorque eſſet, aliaque ſigna amputationem ſuaderent, in eo eramus ut hanc inſtitueremus, cum inopinato pedem etium ſiniſtrum ſenſus deficeret. Quare differendam eſſe duximus operationem, præſertim cum obſervaremus febrem decreſcere, & dolorem, qui dextrum pedem occupaverat, evaneſcere, atque ea in parte, qua natura ſeparationem moliri videbatur, pus bonæ indolis generari. Quin immo excretiones omnis generis rite procedebant, niſi quod perſpiratio modum excederet. Verumtamen

men optima quævis ſeparationem promoveri ſolita intus pariter & extus ſine ullo fructu adhibebantur. Ne quidem ſiniſtro pedi ſenſus rediit. Octodecim diebus a morbi principio elapſis æger vehementiore febre correptus delirare cœpit; inde pes ſiniſter intumuit, atque ex albo lividum colorem induit, quo 21mo die in nigrum mutato æger vita deceſſit. Quam ſunt mirabiles & abſconditæ œconomiæ animalis rationes! quanta in tractandis pedum ulceribus prudentia opus eſt!

Caſus Quartus.

Succedit alius Miles vaſto robuſto & nervoſo corpore. Hunc ab ulcere exiguo nihilque periculi habere viſo liberaveram. Jucundum ſano minime viſum eſt inter ægros verſari: ituro quo vellet, exhibui pharmacum ventris repurgandi cauſſa. Noſocomio veſpere egreſſus eadem fere hora rediit, de difficillima deglutitione queſtus. Et ſane ne aquam quidem depellere poterat. Nullus tumor, nulla inflammatio collum, fauces aut pharingem obſidebat, ſine mora venæ in brachio & pede ſectæ ſunt, & ſanguis largiter miſſus; applicati quoque clyſteres, ſed ſine ullo levamine. Hianti ori collutio adhibita, repetitæ etiam venæ ſectiones, cum eſſet in mora periculum, neque omiſſa pediluvia, ſinapiſmi & veſicatoria. Præterea collum univerſum impoſito cataplasmate emollienti diligenter fotum eſt. Quæ cum fruſtra eſſent omnia, decrevimus tandem primo mane pharingem perſecare;

ſed

ſed neceſſaria ad hanc operationem Inſtrumenta nondum erant apparata, cum æger ſpiritum efflaret. Multa ſunt in hoc caſu mirabilia & notatu digniſſima, præcipue hæc: quod neque caput, neque facies ægri intumuerit, nec ſolito debilior fuerit vox & ne quidem rauca, nec febris admodum notabilis, denique quod animo hilari ſatis in Noſocomio obambulaverit. Diſſectum cadaver nulla veſtigia inflammationis, neque alios morbi effectus exhibuit, quanquam a ſolertiſſimis Medicis & Chirurgis diligenter exploratum fuerit. Quid de ipſo dicam malo, quod fauces eum in modum præhenderat, ut ægrum breviſſimo tempore enecaret, non habeo.

Caſus Quintus.

Redeo ad Æthiopes, quorum curatio Medicorum induſtriam in Coloniis Americanis pulchre exercet. Horum quidam 36. circiter annos natus, parvo ſed robuſto corpore, currui exiguo, quo ligna vehi ſolent, inſidens, ante Noſocomium compluribus e feneſtris proſpectantibus triſte exhibuit ſpectaculum. Nam cum alium Æthiopem, qui forte obviam venerat, ſibi inimicum flagello percutere vellet, forti corporis niſu pronus in terram præcipitatus eſt. Et quamvis altitudo vix tres æquaret pedes, mortuus videbatur. Hunc ſublatum adſtantes in Noſocomium detulerunt. Juſſu Medici vena ſtatim ſecta, clyſteres adplicati, & quæcunque motum vitalem fortiſſime ſolent excitare, ingeſta ſunt.

Fru-

Fruſtra fuere omnia. In vitam revocari non potuit. Poſtero die cadaver disquiſitioni anatomicæ ſubjectum, nullam cranii læſionem, nulla vaſorum in cerebro ruptorum indicia exhibuit; nihil eorum, quæ in cranio continentur, loco motum aut depreſſum; ſinus tantum aliaque majora vaſa ſanguine infarcta apparuerunt. In reliquo corpore nulla prorſus mutationis aut læſionis veſtigia. Inter explorandum, cum de cauſa mortis ſubitæ ſermo eſſet, adſtantium nonnulli Æthiopem ebrium fuiſſe teſtati ſunt. Credibile igitur eſt ſanguinis rarefactionem & nervorum tenſionem, quæ a ſpirituoſo potu induci ſolent, animi pathemati ex conſpectu inimici orto, in tantum aucta fuiſſe, ut cerebrum non potuerit quasſationem ex lapſu haud gravi ferre, quin ſtatim deficeret.

Caſus Sextus.

Conſiliis publicis Præfectus magni corporis & animi Vir, quinquageſimum quintum ætatis annum decurrens, cum venationi & vino juvenilibus annis indulſiſſet, deinde quadragenarius muneris ratione ad vitam ſedentariam redactus omiſſis exercitiis Bacho occaſione data litare pergeret, torminibus podagricis ſtatis temporibus redeuntibus vexari cœpit, quibus defunctus priſtinum vigorem recipere ſibi videbatur. Non obſtantibus his naturæ monitis, atque amicorum conſiliis ſuetum vitæ modum tenens, cum per aliquot dies Bacho ſacra feciſſet, humoribus aliunde plenus, & cholerico ſanguineus temere

ſeſe

ſeſe auræ frigidæ veſpere nocturnoque tempore expoſuit. Brevi poſt hæmoptoen paſſus eſt. Ad opem ferendam vocatus e vena in brachio pertuſa octo fere ſanguinis uncias (copiam & agitationem humorum temperaturus) ægro ſubtraxi; pulveresque antiſpasmoticos rubros admistis paucis granis Camphoræ, ſubinde ſumendos præſcripſi. Tuſſis quidem haud adeo violenta erat, ea tamen commotus pulmo magnam copiam ſpumantis ſanguinis identidem rejecit. Nihil inde moleſtiæ ſentiebat æger, nec urgebat febris, pergebat tamen copioſum exſpuere ſanguinem. Anodyna motumque ſedantia, leviter etiam adſtringentia in ſubſidium vocanda videbantur. Inter hæc miſtura anodyna e liquore min. Hoff. cum ſyrup. lim. & papaveris albi compoſita plurimum ſolatii attulit. Ceſſavit ſanguinis ſputum; placide partem noctis dormivit; a ſomno animum ſibi redire ſentiens ad ſueta vitæ munia viribus ſuis confiſus rediit. Verum alvus ſuo deerat officio; negabam laxans remedium, quod æger rogabat, multisque demum precibus impetravi, ut domi ſe contineret. Triduo alvus obſtipata manſerat. Quid facerem? Enema vulgare ex aqua & oleo, pauxillo ſalis imprægnatum injici juſſi; nullum inde levamen; quarto die maſſam pillularum balſamicarum cum extracti Rhæi granis x mixtam conveniente doſi exhibui; Ter inde alvus mota eſt, totoque die æger bene ſe habuit. Ergo bonæ valetudinis ſenſui nimium fidens veſperi ejusdem diei potatoribus ſe adjunxit, & vino oneratus per frigidum aërem domum rediens nonnihil inquietus in lectum ſe compoſuit. Ter-

tia poſt mediam noctem hora ſenſit redire ſanguinis ſputum, & tamen ob tenebras neminem in auxilium vocavit. Itaque per tres continuas horas magnam ſanguinis copiam ore rejicit. Tandem ſub diluculum ingenti rejecti ſpumantisque ſanguinis copia perterritus, me nulla interpoſita mora adeſſe jubet. Ego ſtatim venam in pede aperiri, & memoratæ miſturæ uſum repeti jubeo. His quoniam ſanguinis vomitus non potuit compeſci, alter Medicus in conſilium advocatur, cui placuit (nec ſane alienum videbatur) fortiore decocto paregorico eodemque emolliente nimios naturæ motus in ſanguine rejiciendo perdomare. Siſtitur tandem ſanguis; ſed ægri interea vires adeo erant labefactatæ, ut ſeſe in lecto erigere non poſſet. Juſta victus ratione pedetentim robur corporis reſtituendum videbatur. Nec deerat appetitus alimentorum. Nihil tamen virium corpori inde acceſſit. Pulſus admodum exiguus manebat, & vix percipiendus, urina pallidi coloris & incocta. Cætera æger nihil moleſtiæ ſentiens Medicorum ſuaſu roborantibus & cardiacis, quibus animus & vires erigerentur, utebatur. Inprimis Elixir viſc. balſamum vitæ Hoff. & vinum Rhenanum generoſum huic ſcopo ſatisfactura videbantur. Sed fruſtra fuerunt. Nec cortex peruv. nec Caſcarilla ſolatium adferebant. Quidquid denique remediorum ars habet, effectu caruit, protracto licet diligenter per aliquot ſeptimanas uſu. Alvus modo adſtricta, ut nonniſi per clyſteres moveri poſſet, modo laxa erat. Feces ſemper fere albas edebat. Artus in utroque latere frigidi, nec frictionibus, nec aliis modis vitalem vigorem recu-

cu-

cuperabant. Lenta febris veſperi & inſomnia per noctem redeuntia ægri vires atterebant; interdiu deambulabat per ædes ſuas. Hic fuit rerum ſtatus per quatuordecim dies ſine inſigni mutatione. Tum vero bono, ut videbatur, omine, urina cocta magis & coloratior cœpit eſſe, cibi etiam major appetitio, in artubus caloris paulo plus, perſpiratio quoque expeditior, animusque hilarior, color denique fecum naturalis. Jam Medicinæ & Medicorum opem inſuper habens æger lætus cum amicis, qui ſanitatem recuperatam gratulabantur, prandens ſubito vertigine correptus omnia, quæ aſſumſerat, evomuit. Advocatus valde debilem levique febre laborantem in lecto inveni. Difficile erat in re admodum dubia conſilium. Ergo nihil præter liquorem Anody. m. Hoff. cum balſamo vitæ per vices propinavi. Advenit interim alter Medicus in conſilium vocatus. Is antiſpasmodica, nervina, cardiaca ægro profutura ratus primum effecit, ut inſomniis mirum in modum turbaretur; ſucceſſit deinde febris & Orthopnœa, quæ matutinis horis mitius, reliquo tempore vehementius ægrum exercebat. Pulſus interea valde debilis erat. Tertius quoque Medicus in conſilium vocatus pronuntiabat, morbum eſſe Peripneumoniam. Hujus ex ſententia decoctum ſalviæ & alia pectoris obſtructionem ſolutura remedia dari cœperant. Sed neque ſic quidquam profecimus. Mortuus eſt æger die vigeſimo octavo, ab initio morbi, vigeſima quarta circiter ab ultimo paroxysmo hora. Dolendum, quod inſpectio cadaveris non fuerit permiſſa! Quamobrem nihil certi de cauſa Morbi conſtituere licet. Conjecturas nolo addere.

Obſervatio Phyſica de Torpedine piſce.

Mirabilis ſane eſt commotio, quam *Torpedo* in corpore hominis ipſum tangentis producit, quæ quoniam haud abſimilis eſt concuſſui electrico, multi hunc piſcem cum lagena leidenſi compararunt, omnemque ejus efficaciam ab electricitate derivandam eſſe cenſuerunt. Hanc ego ſententiam neque meam facere, neque omnino rejicere velim. Erunt fortaſſe qui ex ſequenti obſervatione eam confirmari poſſe exiſtimabunt, illi ſcilicet qui magnetiſmum & electricitatem ab eadem cauſſa proficiſci opinantur. Torpedinem menſe Julio anni 1764 ſex pollices longam, unumque craſſam paulo diligentius obſervare cœpi. Erat in vaſe ſat ſpatioſo, ut commode nataret. Facultas concutiendi tanta ei erat, ut qui attigerunt, inſignem ſtuporem ſenſusque & motus quandam abolitionem ad tempus experti fuerint. Ipſe rem periclitatus moleſtam habui ſenſationem per duas fere horas, præſertim in articulis digitorum & brachii, quo eum tetigeram. In cæteris corporis partibus nihil incommodi percepi. Præſto forte erant duo magnetes, naturalis alter, alter arte confectus. Ex uno eorum pendebat pondus quatuor unciarum; quo ſoluto magnetem piſci in tabula poſito paulatim admovi. Piſcis ſtatim, quamvis nulla parte tactus, vehementer ſe movere cœpit, & cum experiundi cauſa magnetem propius admoviſſem, vidi mirabundus piſcem magno conatu fugere. Hanc rem curioſius perquiſiturus magnetem aquæ, cui innatabat Torpe-

pedo, impoſitum tenebam. Piſcis vario modo exagitatus media ferme hora elapſa magneti magis ac magis propinquavit, eique ſicut ferrum tandem adhæſit. Hoc ſpectaculum a nemine quantum ſcio antea obſervatum adeo animum meum perculſit, ut ſine mora Amicos, ne teſtibus careret, advocari juſſerim. Inter hos erat Medicus quidam, idemque rerum Phyſicarum peritiſſimus, celebris Stockii, in Academia Jenenſi quondam Chymiæ Profeſſoris filius, quem novum & inexpectatum phænomenon haud minore admiratione quam cæteros, qui aderant, ſpectatores affecit. Itaque experimentum proſecuturi caute admodum ligneo inſtrumento piſcem magneti adhærentem dimovimus. (nemine eum contingere auſo.) Principio invitus ab unione, quam cum magnete contraxerat, recedere videbatur, avulſus languebat, in majori vero diſtantia vigorem priſtinum monſtrabat. Inter ſpectatores unus erat, qui eum ſine moleſto ſenſu manu tangebat. Brevi denuo ad magnetem acceſſit, quaſi attractus. Manſit in hoc connubio per dimidiam fere horam, deinde vero ſponte magnetem deſeruit, ſolito debilior & languidior, ita tamen ut ſeſe moveret. Poterat nunc impune tractari. Relictus in libramento aquæ magnes non impediebat, quo minus piſcis cibum caperet. Exemtus vero aqua magnes ſubtiliſſimis ferri particulis conſperſus obſervabatur, quod eidem accidere ſolet limaturæ martis involuto. Quæ apparitio novæ admirationi materiem, novoque conſilio anſam præbuit. Poſui ergo piſcem in labrum aqua repletum, in quod etiam arenas, puſilloſque piſciculos & vermes cum pane immiſi. Ala-

 crior

crior inde factus eſt, ut tamen impune potuerit tangi. Elapſis aliquot diebus explorans piſcem prorſus inertem depræhendi. Octiduo poſt cum parem obſervaſſem inertiam, limatum ferrum aquæ, in qua piſcis verſabatur, admiſcui. Hinc nativum vigorem recuperaſſe viſus eſt, ſiquidem aliquot diebus poſt inſignem digitis meis vim intulit, ita tamen, ut ictus ad cubitum non penetraret. Tunc etiam magneti rurſus admoto, ut antea, adhæſit, ſed nec diu ei applicatus manſit, nec manum tangentem poſtea notabiliter commovit. Ab illo tempore nullam prætermiſi occaſionem explorandi mirabilem hunc Torpedinis quaſi magnetiſmum. Obſervavi magnitudinem piſcis multum facere, eique proportionalem debere eſſe magnetis vim. Cum enim ſeſquipedalem Torpedinem, valde gracilem, eodem lapide, quo priorem, allicere ſtuduiſſem, id diu perficere non potui. Elapſis tandem viginti quatuor horis adhæſit. Minores Torpedines ſemper magis obſequioſos depræhendi, ita ut appropinquante magnete fortius commoverentur, & citius quaſi victæ attraherentur. At vero maximam Torpedinem, quam anno 1767. nactus eram, cujus craſſities integrum fere pedem, longitudo quatuor pedes æquabat, a meis magnetibus omnino nihil affectam fuiſſe clariſſime vidi. Operæ pretium fecerit, qui generoſiores magnetes huic experimento adhibuerit. Mihi ſatis eſt, obſervationem, prout ſe obtulit, naturæ Curioſis expoſuiſſe, quibus ego cum ipſius phænomeni confirmationem tum cauſſæ perveſtigationem lubens relinquo & cupidus commendo.